

Eindelijk dan

een Nederlandse vertaling van het tweede deel van Het Kapitaal in boekvorm

Het heeft wel even geduurd, om precies te zijn sinds 1885, maar nu is er een Nederlandse vertaling in boekvorm verschenen van het tweede deel van Das Kapital. Enige jaren geleden verscheen er al een Nederlandse vertaling op het web. Zie: <http://www.marxists.org/nederlands/marx-engels/1885/kapitaal-2/index.htm>

Dit is een historische gebeurtenis. Maar het is ook een teken van de enorme zwakte van de Vlaamse en Nederlandse linkse beweging dat dit zo lang heeft moeten duren, al is het natuurlijk ook zo dat veel Nederlandstalige marxisten Het Kapitaal in het Duits, Frans of Engels kunnen lezen. De vertaling op de website is van Leendert Erkelens. Deze laatste tekende ook voor de vertaling die nu in boekvorm is verschenen, met proeflezen van Adrien Verlee.

Het tweede deel van Het Kapitaal, met als ondertitel 'Het circulatieproces van het kapitaal', is voor het grootste deel door Marx geschreven voordat hij het eerste deel van Het Kapitaal uitgaf in 1867. In de jaren 1870-1880 schreef Marx verder aan het tweede deel (en aan het derde deel, dat ook al deels in concept gereed was voor het verschijnen van het eerste deel), maar hij kwam er om allerlei redenen niet meer toe om het tweede en derde deel ook zelf te publiceren. Er bestaat de nodige discussie tussen marxisten over wat die redenen precies waren. Kort voor zijn dood had Marx tegen zijn dochter Eleanor gezegd dat Engels van zijn manuscripten maar 'iets' moest zien te maken. Daarbij vond Marx dat het tweede en derde deel opgedragen moesten worden aan zijn vrouw.

Engels heeft zich na de dood van Marx in 1883 met veel inspanning van die taak gekweten, op basis van de verspreide manuscripten van Marx. In 1885 verscheen de eerste Duitse druk van het tweede deel en in 1893 kwam er een tweede druk. Pas kort voor zijn dood in 1895 verscheen deel drie in druk en dat had Engels aanzienlijk meer moeite gekost dan hij had verwacht. In het voorwoord van 1885 (gedateerd op 5 mei, de verjaardag van Marx) van deel twee schrijft Engels dat het "geen gemakkelijke opgave" was en hij spreekt over het "grote aantal beschikbare, meestal fragmentarische, teksten". In het voorwoord geeft Engels een overzicht van de verschillende manuscripten van Marx, die hij gebruikt heeft bij de eindredactie van deel 2. In de loop van de tijd zijn er veel discussies ontstaan over de manier waarop Engels deze fragmentarische teksten van Marx omgewerkt heeft tot de delen twee en drie van Het Kapitaal. Deze discussies zijn aangewakkerd door het recent verschijnen van nieuwe delen in de tweede MEGA-serie, de Marx Engels Gesamtausgabe.

Het belang van de Nederlandse vertaling van het tweede deel is dat de drie delen van Het Kapitaal een onlosmakelijk geheel vormen, maar dat sommige Nederlandstalige lezers door taalproblemen na het lezen van het eerste deel afhaakten. Het kapitalisme vormt een eenheid van productieproces (het onderwerp van deel een) en van circulatieproces (het onderwerp van deel twee). Het belang van het tweede deel is in de discussies vaak onderschat of vergeten en dat is zeer ten onrechte. Engels was daar in 1885 al bang voor.

Het circulerende kapitaal van het ontwikkelde industrieel kapitalisme neemt noodzakelijkerwijs steeds nieuwe vormen aan, van geldkapitaal naar productiemiddelen en arbeidskracht, naar waren en weer naar (meer) geldkapitaal, het verschijnt steeds in de metamorfosen van geldkapitaal,

productief kapitaal en warenkapitaal. Dit gaat opeenvolgend en tegelijkertijd, continue en discontinue. In dit kader maakt Marx een belangrijk onderscheid tussen circulerend en vast kapitaal.

Deel twee van Het Kapitaal bespreekt hoe de klassenverhoudingen zich in de eenheid van productie en circulatie ontwikkelen. Er is voortdurend sprake van koop en van verkoop, ook van de waar arbeidskracht, een voortdurende beweging van waren en geld. De productie van waarde en meerwaarde kan niet zonder de circulatie, niet zonder de productie en verkoop van waren en de realisatie van waarde en meerwaarde. De circulatie van het kapitaal veronderstelt een al ontwikkelde vorm van kapitalistische productie, want het veronderstelt het bestaan van een klasse van loonarbeid(st)ers. Dit impliceert vanzelfsprekend ook klassenstrijd, die verder aan bod komt in het derde deel van Het Kapitaal. Deel twee is geschreven op eenzelfde abstractieniveau als deel een.

Ernest Mandel schrijft in zijn voorwoord bij de Engelse vertaling van het tweede deel van Het Kapitaal (zijn voorwoord uit 1978 is opgenomen in deze Nederlandse vertaling) dat het tot grote misverstanden zou leiden als je als lezer(es) van Het Kapitaal van deel een direct naar deel drie zou gaan en het tweede deel zou overslaan. Deel twee is nodig om de handelscyclus te begrijpen, de problemen van de markt, van de realisatie van waarde en meerwaarde en nog veel meer. Pas bij de analyse van de reproductie van het kapitaal en het kapitalisme in z'n totaliteit kan Marx de hele complexiteit van de ingebouwde tegenstrijdigheden van de individuele waar – waar het eerste deel van Het Kapitaal mee begint – uit de doeken doen. Deel twee gaat over de reproductie en circulatie en de accumulatie van het totale sociale kapitaal. Daartoe ontwikkelde Marx onder andere zijn veel bediscussieerde reproductieschema's.

Het tweede deel van Het Kapitaal is ook noodzakelijk als basis voor een theorie van de kapitalistische overproductiecrises. En er is veel in te vinden voor de dikwijls gevoerde discussies over de kwestie van productieve en onproductieve arbeid en over de dubbele functie van het 'industriële arbeidsreserveleger'. En niet in de laatste plaats maakt deel 2 duidelijk hoe belangrijk de factor tijd is in de gehele analyse van de kapitalistische economie.

Het wordt nu tijd voor de uitgave van een goede Nederlandse vertaling van het derde deel van Het Kapitaal als boek. Maar voor wie de Duitse taal goed machtig is, is er gelukkig ook de nog steeds uitdijende serie van het verzamelde werk van Marx en Engels in de MEGA2. Een Nederlandstalige vertaling van deel 3 is te vinden op: <https://www.marxists.org/nederlands/marx-engels/1894/kapitaal-3/index.htm>

Het boek met de vertaling van het tweede deel van Het Kapitaal (ISBN 978-90-829948-1-0) is te koop in België en in Nederland.

<https://nl.marxisme.be/product/marx-het-kapitaal-deel-2/>

Rob Gerretsen